

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ**

ПРИЙДАК ТЕТЯНА БОРИСІВНА

УДК 338.432:633.63

**СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
БУРЯКОЦУКРОВОГО ВИРОБНИЦТВА**

спеціальність 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Полтава – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Полтавській державній аграрній академії
Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НААН України,
Макаренко Петро Миколайович,
Полтавська державна аграрна академія,
завідувач кафедри економіки підприємства.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
Бабенко Анатолій Григорович,
Університет митної справи та фінансів,
завідувач кафедри економіки
та соціально-трудових відносин;

кандидат економічних наук, доцент,
Рижикова Наталія Іванівна,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка,
доцент кафедри обліку і аудиту.

Захист відбудеться 28 вересня 2016 року о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 44.887.01 у Полтавській державній аграрній академії за адресою: 36003, м. Полтава, вул. Г. Сковороди, 1/3, навчальний корпус 4, конференц зал, к. 417.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Полтавської державної аграрної академії за адресою: 36003, м. Полтава, вул. Г. Сковороди, 1/3, навчальний корпус 2.

Автореферат розісланий 26 серпня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т. В. Дядик

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний стан бурякоцукрового виробництва як однієї зі складових національної економіки України та її експортного потенціалу, потребує створення умов подальшого розвитку і підвищення ефективності на основі гармонійного поєднання функцій держави та ринкового механізму. На виробництво буряків і цукру суттєвий вплив здійснюють нестабільні погодні й мінливі умови ринкового середовища, обмеженість ємності внутрішнього та невизначеність зовнішніх ринків, відсутність для сільськогосподарських виробників і цукрових заводів дешевих джерел фінансування інвестицій. Серед негативних чинників особливо слід виділити зростання ціни на енергоносії, сільськогосподарську техніку, добрива, агрохімікати тощо; високі річні відсоткові ставки за кредити; втрату традиційних зовнішніх ринків, нерозвиненість ринкової інфраструктури та низький рівень платоспроможного попиту населення.

Проблемні аспекти ринкових перетворень і перспектив розвитку бурякоцукрового виробництва досить ґрунтовно розглянуті в працях: А. Бабенка, В. Білаша, Р. Буряка, О. Варченко, А. Діброви, С. Дусанівського, О. Зайця, Г. Калетніка, С. Кваші, М. Коденської, П. Макаренка, В. Месель-Веселяка, Л. Михайлової, В. Олійничук, М. Пархомця, П. Руснака, П. Саблука, С. Стасіневич, О. Томіліна, О. Шпичака, А. Фурси, М. Ярчука та інших.

Проте, результати опрацювання їх наукового доробку показують, що на сьогодні залишаються недостатньо вирішеними теоретичні, методичні і практичні питання щодо формування концепції державної стратегії розвитку бурякоцукрового виробництва, механізму його державного регулювання; кластеризації суб'єктів господарювання, ринкової інфраструктури та профільних науково-дослідних установ; формування і розвитку виробництва біоетанолу із цукрової сировини, як альтернативного, екологічно безпечного джерела енергії. Іншими словами, має бути створена цілісна і дієва система державного регулювання розвитку і підвищення ефективності виробництва бурякосировини і цукру в Україні.

З огляду на це на сьогодні залишається актуальним вибір теми дисертації, її предметно-об'єктної сфери, обґрунтування мети та завдань дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до планів науково-дослідних робіт Полтавської державної аграрної академії за темами «Розробити наукові напрямки організаційного, економічного, фінансового і соціального розвитку, управління та регулювання в агропромисловому комплексі, на галузевому рівні та в організаційно-правових формах ринкового господарювання» (0111U002780) та «Організаційно-економічний механізм формування конкурентоспроможності агропромислового комплексу» (номер державної реєстрації 0110U000835). У межах цих тем дисертантом сформовані напрями розвитку бурякоцукрового виробництва та підвищення його ефективності в умовах ринкових трансформацій економіки України.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в розробці та обґрунтуванні теоретичних та прикладних засад формування стратегії розвитку та підвищення ефективності бурякоцукрового виробництва. Для досягнення поставленої мети були визначені та вирішувались наступні завдання:

- визначити сутнісну характеристику розвитку бурякоцукрового виробництва та його державного регулювання;
- обґрунтувати необхідність та концептуальні підходи до формування стратегії розвитку бурякоцукрового виробництва в сучасних ринкових умовах;
- проаналізувати стан розвитку та рівень ефективності функціонування бурякоцукрового виробництва;
- розробити організаційно-економічні заходи формування стратегії розвитку та підвищення ефективності бурякоцукрового виробництва;
- запропонувати шляхи удосконалення державного регулювання розвитку та підтримки бурякоцукрового виробництва;
- обґрунтувати перспективи розвитку виробництва цукрових буряків як сировинної бази для отримання цукру та біоетанолу.

Об'єктом дослідження є процеси ринкового розвитку бурякоцукрового виробництва.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних і практичних питань формування стратегії розвитку та підвищення ефективності бурякоцукрового виробництва.

Методи дослідження. У процесі виконання дисертаційного дослідження були використані наукові методи, які враховують закони та закономірності економічної теорії, аграрної економіки, аграрного менеджменту, діалектичний та історичний підходи наукового пізнання. У роботі всебічно вивчено законодавчі й нормативно-правові документи з питань розвитку сільського господарства загалом та бурякоцукрового виробництва зокрема. Були застосовані наукові положення, які містяться у працях відомих вітчизняних і зарубіжних учених економістів-аграрників з окресленого кола питань; аналітичні та статистичні матеріали Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Полтавській області, Департаменту агропромислового розвитку Полтавської обласної державної адміністрації тощо.

Для вирішення поставлених завдань, в якості наукового інструментарію під час виконання роботи використовувались такі прийоми та методи дослідження: абстрактно-логічний (для здійснення теоретичних узагальнень та формулювання висновків щодо формування стратегії розвитку бурякоцукрового виробництва), монографічний (для проведення ретроспективного аналізу та визначення тенденцій розвитку досліджуваних проблем у сучасних умовах), статистичні методи (для оцінки економічної ефективності бурякоцукрового виробництва), системно-структурний (для обґрунтування організаційно-економічного механізму формування стратегії розвитку бурякоцукрового виробництва в Україні); SWOT-аналізу та екстраполяції (при прогнозуванні подальшого розвитку бурякоцукрового виробництва з урахуванням його сильних та слабких сторін), розрахунково-

конструктивний та експериментальний (для розробки заходів, спрямованих на реалізацію стратегії розвитку бурякоцукрового виробництва та визначенні їхньої ефективності) тощо.

Інформаційною базою дослідження стали наукова і спеціальна література з економічної теорії, агробізнесу та менеджменту, відповідні законодавчі та нормативно-правові акти України, офіційні матеріали Міністерства аграрної політики та продовольства України, зведені статистичні дані Державної служби статистики України та Департаменту агропромислового розвитку Полтавської обласної державної адміністрації, дані наукових установ НАН та НААН України, монографії та статті вітчизняних і зарубіжних авторів, статистичні дані окремих підприємств, матеріали періодичних видань, особисті дослідження автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці теоретичних засад та практичних рекомендацій формування стратегії розвитку та підвищення ефективності бурякоцукрового виробництва. До найважливіших результатів дисертаційного дослідження, що характеризують наукову новизну, належать:

вперше:

- розроблено концепцію формування державної стратегії розвитку бурякоцукрового виробництва, яка направлена на створення сукупності норм, орієнтирів, напрямів, сфер, способів і правил діяльності, що забезпечують зростання виробництва й високу конкурентоспроможність продукції та суб'єктів господарювання на внутрішньому і зовнішньому ринку;

удосконалено:

- механізм державного регулювання бурякоцукрового виробництва, який включає взаємопов'язані місію, стратегію, цілі, задачі, принципи, інструменти регулювання, заходи та ресурси, а результатом дії такого механізму є реалізація й гарантування продовольчої і зміцнення енергетичної безпеки держави;

набули подальшого розвитку:

- теоретичні положення в напрямі забезпечення умов розвитку, державного регулювання та підтримки бурякоцукрового виробництва для ринків цукру й біоетанолу, що дасть можливість забезпечити більш динамічне його функціонування, подолати циклічність і нестабільність виробництва цукрового буряку та цукру;

- оцінка стану та формування стратегії розвитку бурякоцукрового виробництва, що на відміну від загальноприйнятої передбачає використання SWOT-аналізу, розробку заходів із врахування сильних сторін і можливостей та відпрацювання шляхів подолання загроз і слабких сторін не тільки на рівні суб'єктів господарювання, а й на міжгалузевому рівні;

- напрями кластеризації територіально-галузевого виробництва бурякосировини, цукру і біоетанолу, що передбачають поєднання інтересів усіх зацікавлених сторін (сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм, цукрових заводів, агропромислових холдингів, профільних науково-дослідних установ, ринкової інфраструктури) з метою досягнення ефективних та взаємовигідних економічних відносин на міжгалузевому рівні;

- пропозиції щодо формування й розвитку біоетанолового виробництва із цукрової сировини як альтернативного екологічно безпечного джерела енергії для громадських і особистих потреб, що дасть можливість зменшити залежність держави від імпорту енергоносіїв, вирішити важливі соціально-економічні проблеми населення бурякосіючих зон, забезпечити додаткові надходження до бюджету.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення дисертаційного дослідження полягає в тому, що його науково-теоретичні результати, практичні пропозиції, висновки та узагальнення формують наукову основу для вирішення проблем подальшого розвитку та підвищення ефективності бурякоцукрового виробництва.

Розроблені здобувачем матеріали щодо формування стратегії розвитку бурякоцукрового виробництва, спрямовані на приведення в дію існуючих резервів виробництва та підвищення його ефективності, прийняті до впровадження та будуть використані в практичній діяльності Департаменту агропромислового розвитку Полтавської державної обласної адміністрації (довідка № 01-14/72 від 11.03.2016 року) та Управління агропромислового розвитку Полтавської районної державної адміністрації (довідка № 3208/4-21 від 9.03.2016 року). Розроблені здобувачем заходи щодо формування стратегії розвитку бурякоцукрового виробництва знайшли схвалення і прийняті до впровадження у ТОВ АК «Перше травня» Хорольського району (довідка № 18 від 25.01.2016 року).

Основні результати дисертаційного дослідження використовуються професорсько-викладацьким складом Полтавської державної аграрної академії у процесі підготовки навчально-методичних комплексів та викладання дисциплін «Державне регулювання економіки», «Економіка і організація інноваційної діяльності», «Стратегія стійкого розвитку в глобальному середовищі», «Стратегічне управління», у науково-дослідній роботі та в ході написання курсових і дипломних робіт (довідка № 01-06/140 від 31.12.2015 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною та завершеною науковою працею. Основні положення та результати дослідження отримані й обґрунтовані автором особисто. Опубліковані наукові праці за темою дисертації містять положення, висновки та пропозиції, які сформульовані особисто автором і відображають його особистий внесок у теорію та практику формування стратегії розвитку та підвищення ефективності бурякоцукрового виробництва.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, теоретичні висновки та практичні рекомендації дисертації доповідалися на: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Економіка і підприємництво: теоретико-методологічні аспекти обліку, фінансів та аудиту» (м. Полтава, 25–26 вересня 2008 р.); Міжвузівській науково-практичній конференції молодих вчених, аспірантів і студентів «Вирішення економічних проблем в наукових здобутках молодих вчених» (м. Полтава, 15 квітня 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Основи проблеми на сьвременната наука – 2010» (м. Софія, 17–25 квітня 2010 р.); Міжнародній

науково-практичній конференції «Strategiczne pytania swiatowej nauki – 2011» (м. Перемішль, 07–15 лютого 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Соціально-економічний розвиток України і регіонів» (м. Запоріжжя, 20–21 жовтня 2011 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми економіки: теоретичні та практичні аспекти» (м. Дніпропетровськ, 27–28 січня 2012 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Фінансово-економічні проблеми сучасного світу: шляхи і перспективи їх вирішення на мікро-, макро- та мегарівнях» (м. Кременчук, 24 лютого 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Формування системи і механізмів обліково-аудиторського та аналітичного забезпечення конкурентоспроможного розвитку підприємств реального сектору економіки України» (м. Кам'янець-Подільський, 11–12 грудня 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Формування соціально-економічного розвитку регіонів» (м. Одеса, 8–9 лютого 2013 року).

Результати дослідження відображені у щорічних наукових звітах Полтавської державної аграрної академії й апробовані на щорічних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу.

Публікації. За матеріалами дисертаційного дослідження опубліковано 22 наукові праці, з яких 19 – одноосібних, 8 статей у наукових фахових виданнях України, 1 – у виданнях іноземних держав. У матеріалах конференцій та інших виданнях опубліковано 13 праць. Загальний обсяг публікацій складає 5,97 ум. друк. арк., з яких частка дисертанта складає 5,31 ум. друк. арк.

Обсяг і структура дисертаційної роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації складає 195 сторінок, з яких основний зміст викладений на 165 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить 21 таблицю, 26 рисунків та 5 додатків, розміщених на 10 сторінках. Список використаних джерел із 190 найменувань розміщено на 20 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Наукові основи стратегії розвитку та підвищення ефективності бурякоцукрового виробництва**» визначено сутнісну характеристику розвитку бурякоцукрового виробництва та його державного регулювання, обґрунтовано необхідність та концептуальні підходи до формування стратегії розвитку бурякоцукрового виробництва в сучасних ринкових умовах, систематизовано методичні засади оцінки ефективності в бурякоцукровому виробництві.

Визначено, що сучасний стан бурякоцукрового виробництва як однієї з основних галузей аграрної економіки України потребує створення умов для забезпечення ефективного виробництва цукрових буряків та цукру. На сьогодні чинники, які впливають на ефективність бурякоцукрового виробництва, не сприяють її підвищенню, внаслідок чого збільшується собівартість виробництва цукрових буряків та цукру, створюється дефіцит або профіцит на ринку цукру, існують значні амплітуди коливань цін на цукрові буряки та цукор.

У роботі розроблено механізм формування стратегії розвитку бурякоцукрового виробництва, яка ґрунтується на розширенні міжгалузевих зв'язків з метою удосконалення функціонування ринку цукру, підвищення якості продукції, забезпечення продовольчої та зміцнення енергетичної безпеки держави (рис. 1).

Рис. 1. Механізм формування стратегії розвитку бурякоцукрового виробництва

Збільшення виробництва цукросировини і цукру має ґрунтуватися на впровадженні нових технологій та системи ефективних взаємовідносин, здатних об'єднувати товаровиробників сировини, цукрові заводи та інші структури. Обов'язковим їхніми елементом є спільна діяльність, залучення іноземних інвестицій, міжгалузеві відносини. Визначено, що для більш повного використання виробничого потенціалу діючих цукрових заводів в Україні необхідно провести диверсифікацію їх виробництва. Зокрема, налагодити виробництво біоетанолу із меляси та надлишків бурякоцукрової сировини.

Для ефективного виробництва цукрових буряків, цукру та біоетанолу необхідне формування збалансованої системи фінансово-кредитного забезпечення за рахунок запровадження іпотечного кредитування та страхування ризиків. Це дасть можливість забезпечити технічне переоснащення бурякосіючих підприємств і цукрових заводів, запровадити сучасні енергозберігаючі технології, що сприятиме підвищенню якості продукції та її конкурентоспроможності на внутрішньому й зовнішніх ринках.

Систематизовані методичні підходи оцінки ефективності бурякоцукрового виробництва дають змогу проводити комплексне оцінювання за видами ефективності виробництва на всіх рівнях функціонування: національному, регіональному та на рівні окремих суб'єктів господарювання (сільськогосподарських підприємств і цукрових заводів). Критерієм ефективності повинен бути рівень використання виробничого потенціалу бурякоцукрового виробництва через його окупність продукцією (прибутком).

У другому розділі **«Стан розвитку та рівень ефективності бурякоцукрового виробництва»** визначено місце й роль бурякоцукрового виробництва в економіці держави, здійснений стратегічний аналіз розвитку та проведена оцінка його ефективності в Україні.

За виробничим потенціалом Україна відноситься до числа найбільших виробників бурякового цукру в світі. На сьогодні, при сприятливих умовах цукрова промисловість України здатна переробляти 28 млн. тонн цукрових буряків і виробляти 3,5 млн. тонн цукру в рік, що дало б можливість цілком забезпечити внутрішні потреби держави (як в цукрі, так і в біоетанолі) та створити значний експортний потенціал.

У 2014 р. площі під цукровими буряками скоротилися у порівнянні з 2010 р. майже на третину. Водночас можна відзначити позитивну тенденцію до зростання урожайності цукрових буряків з 27,95 до 47,65 т/га (табл. 1).

Одним з мотивуючих факторів розвитку виробництва будь-якої продукції, зокрема й цукрових буряків, є ціна. Протягом періоду дослідження спостерігалися значні коливання цін на цукрові буряки та цукор, що не сприяло сталому розвитку галузі. Ефективність виробництва цукрових буряків в Україні у 2014 р. порівняно із 2010 р. майже не змінилася, проте, протягом досліджуваного періоду спостерігалася значна варіабельність як рівня їхньої собівартості й цін реалізації, так і рентабельності виробництва цукрових буряків.

Таблиця 1

**Динаміка виробництва цукрових буряків та його ефективності
в Україні, 2010-2014 рр.**

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р. до 2010 р. у %
Посівна площа, тис. га	501	532	458	280	331	66,1
Зібрана площа, тис. га	492	516	449	270	330	67,1
Валовий збір цукрових буряків, млн. т	13,7	18,7	18,4	10,8	15,7	114,6
Урожайність, т/га	27,95	36,3	41,08	39,89	47,65	170,5
Цукристість, %	15,3	16,6	16,1	16,3	17,1	-
Вихід цукру, т/га	4,28	6,04	6,61	6,50	8,15	190,4
Повна собівартість 1 т цукрових буряків, грн	417,6	380,4	368,9	387,3	419,2	100,4
Ціна реалізації 1 т цукрових буряків (без ПДВ), грн	487,3	519,2	426,8	397,8	494,2	101,4
Рівень рентабельності виробництва цукрових буряків, %	16,7	36,5	15,7	2,7	17,9	-

За даними НАЦУ «Укрцукор» протягом досліджуваного періоду кількість працюючих в Україні заводів поступово зменшувалася – у 2011 р. працювало 77 заводів, у 2012 р. – 63, в 2013 р. – 38, у 2014 – 48 цукрових заводів (табл. 2).

Таблиця 2

**Динаміка виробництва цукру та ефективність переробки цукрових буряків
в Україні, 2010-2014 рр.**

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р. до 2010 р. у %
Кількість працюючих заводів	73	77	63	38	48	65,8
Заготовлено буряків на заводах, млн. т	13,37	17,78	17,55	9,22	15,11	113,0
Перероблено буряків, млн. т	13,03	17,36	17,17	9,06	14,81	113,7
Вироблено цукру з буряків, млн. т	1,55	2,33	2,23	1,21	2,08	134,2
Тривалість соковидобування, діб	58,4	70,71	76,67	61,04	81,46	139,5
Вихід цукру, %	11,86	13,46	12,95	13,35	14,04	-
Вміст цукру в мелясі, %	1,94	1,87	1,79	1,76	1,73	-
Коефіцієнт заводу	0,8053	0,8329	0,8275	0,8364	0,8439	-
Коефіцієнт виробництва	0,7555	0,7898	0,7869	0,8071	0,8071	-
Рівень рентабельності виробництва цукру, %	3,2	-3,0	-15,0	8,7	13,4	-

Закриття заводів призводить до соціальної напруги в тих регіонах, де вони розташовані, оскільки цукрові заводи відіграють важливу роль у формуванні регіональних бюджетів, забезпечуючи опалення цілих

мікрорайонів та робочі місця більшості населенню прилеглих територій бурякосіючих зон.

На цукрові заводи у 2014 р. надійшло 15,11 млн. тонн цукрових буряків із цукристістю в середньому 17,05%, перероблено було 14,81 млн. тонн цукрових буряків, з яких вироблено 2081 тис. тонн цукру, що на третину більше, ніж у 2010 році. Вихід цукру загалом по Україні у 2014 р. склав 14,04 %, порівняно з 11,86 % у 2010 році. Залишається низьким рівень автоматизації окремих технологічних процесів при виробництві цукру, що негативно впливає на показники роботи цукрових заводів. Так, коефіцієнт заводу (якість технології), який характеризує рівень вилучення цукру з буряків на заводі у 2014 р., становив 0,8439 порівняно з 0,8053 у 2010 р., а коефіцієнт виробництва (якість технології з урахуванням втрат заготовленої сировини) – відповідно 0,8071 і 0,7555, тобто одержано лише 80,7 % біологічного цукру від заготовлених цукрових буряків. Проте, помітне покращення цих показників у динаміці. Різниця між коефіцієнтами заводу (0,8439) і виробництва (0,8071) – 0,0368 у галузі переробки в цілому є надто високою і свідчить про високі втрати буряків і цукру при прийманні, зберіганні та транспортуванні коренеплодів. Порівняння показника роботи українських і європейських цукрових заводів, де коефіцієнт заводу становить близько 0,89, свідчить про те, що вітчизняні виробники в середньому втрачають 1-6 % цукру від загального його виробництва. Основними причинами цього є переробка цукрових буряків низької технологічної якості, неритмічна робота заводу, морально та фізично застаріле обладнання.

Ефективність переробки цукрових буряків та виробництва цукру протягом досліджуваного періоду дещо зросла, але знаходиться на низькому рівні, який не забезпечує розширеного відтворення. На це негативно впливає політико-економічна ситуація та різке зростання курсу гривні до долару США. Виробники цукру понесли значні втрати через збільшення вартості насіння цукрових буряків, матеріально-технічних та енергоресурсів, що в свою чергу призвело до зростання собівартості виробництва як цукрових буряків, так і цукру.

У структурі витрат на виробництво цукру найбільшу питому вагу займають витрати на сировину і матеріали, а також енергоресурси. Заходи, щодо зниження собівартості мають базуватися на підвищенні техніко-технологічних показників виробництва сировини, шляхом впровадження сучасної агрокультури вирощування, підвищення урожайності коренеплодів, застосування прогресивних енерго- і ресурсозберігаючих технологій. Низька собівартість буде запорукою конкурентоспроможності цукру та внутрішньому та зовнішнім ринкам.

За останні роки в цукровій галузі України сформувалась група вертикально інтегрованих холдингових компаній, які переробляють близько 70-80 % вирощених у країні цукрових буряків. Вони інвестували значні кошти в переоснащення та модернізацію цукрових заводів, що дало змогу зменшити втрати цукру в процесі виробництва та підвищити ефективність переробки. Частка виробництва бурякового цукру найбільшими цукровими компаніями з

кожним роком збільшується, а малопотужні заводи через недостатній обсяг фінансування та конкуренцію на ринку змушені закриватися.

Проведений SWOT-аналіз розвитку бурякоцукрового виробництва в Україні свідчить, що воно має реальні можливості успішного подальшого розвитку за умови, якщо будуть враховані сильні її сторони (передусім, постійний попит на цукор) і можливості (виробництво із цукрової сировини альтернативних видів палива), розроблені шляхи подолання загроз і слабких сторін (за допомогою механізмів державного регулювання), а також буде впроваджено стратегію розвитку бурякоцукрового виробництва на державному та регіональних рівнях.

У третьому розділі **«Формування стратегії розвитку та підвищення ефективності бурякоцукрового виробництва»** розроблено організаційно-економічні заходи формування стратегії розвитку й підвищення ефективності бурякоцукрового виробництва, запропоновано шляхи удосконалення державного регулювання розвитку і підтримки бурякоцукрового виробництва, обґрунтовано перспективи розвитку виробництва цукрових буряків як сировинної бази для отримання цукру та біоетанолу.

Перспективи розвитку бурякоцукрового виробництва пов'язані із його інтенсифікацією за умови дотримання оптимального співвідношення між посівними площами, урожайністю та виробничими потужностями переробних підприємств. Чинниками підвищення урожайності цукрових буряків і їхньої цукристості мають стати не тільки активне використання передових зарубіжних інноваційних технологій, а й подальше укрупнення посівів із переорієнтацією виробництва з малих фермерських і господарств населення в сільськогосподарські підприємства, що підпорядковані агрохолдингам. Останні через кластери мають пов'язуватись із потужними науково-дослідними установами, вітчизняним машинобудуванням та ринковою інфраструктурою, що дасть змогу підвищити рентабельність виробництва цукрових буряків за рахунок зниження їхньої собівартості й стане поштовхом для розвитку усіх сфер бурякоцукрового виробництва.

Нагальною проблемою вітчизняних виробників цукру та цукровмісних продуктів є розширення ринків збуту продукції. Важлива роль у цьому процесі належить державі. Як один із шляхів доступу до ринку цукру ЄС можна запропонувати організацію спільного підприємства (можливо, з використанням механізму державно-приватного партнерства) за участю європейських інвесторів для організації експортних поставок цукру відповідно до стандартів якості Європейського Союзу.

У роботі запропоновано механізм державного регулювання бурякоцукрового виробництва, спрямований на забезпечення необхідної кількості якісного і доступного для населення цукру. Цей механізм включає взаємопов'язані місію, стратегію, цілі, задачі, принципи, інструменти регулювання, заходи та ресурси; результатом дії такого механізму є реалізація принципів гарантування продовольчої й зміцнення енергетичної безпеки держави (рис. 2).

Рис. 2. Модель механізму державного регулювання бурякоцукрового виробництва

Державну підтримку бурякоцукрового виробництва варто спрямовувати передусім на підвищення ефективності виробництва та стандартів якості продукції. Водночас світовий досвід вказує на необхідність збереження державного регулювання в аграрному секторі з огляду на високу чутливість сільськогосподарського виробництва до зовнішніх впливів та пов'язаний із цим нестійкий характер цін на продукцію і доходів виробників. Тобто для ефективного ринкового розвитку бурякоцукрового виробництва потрібно забезпечувати комбінацію елементів конкуренції та державного регулювання. Держава має створити в бурякоцукровому виробництві конкурентне середовище для того, щоб капіталомістке та пов'язане з ризиками неврожаю виробництво цукру концентрувалося у найбільш ефективних виробників.

Встановлено, що підвищенню ефективності функціонування бурякоцукрового виробництва України сприятиме цілеспрямована державна підтримка розвитку виробництва біопалива (біоетанол, біогаз) на базі цукрових заводів. В умовах невизначеності вітчизняного ринку цукру й цукристих продовольчих товарів на міжнародному рівні цукрову сировину, яка виробляється понад потребу внутрішнього ринку, доцільно виробляти у вигляді сиропу, що служить сировиною для подальшого виробництва біологічних видів пального, зокрема паливного етанолу, як добавки до бензинів. Основною сировиною для виробництва біоетанолу із цукрових буряків в Україні є меляса.

Оскільки цукрові заводи в регіонах розміщені, як правило, поблизу невеликих міст та селищ, то їхнє перепрофілювання на виробництво біоетанолу збереже робочі місця та розв'яже низку соціально-економічних проблем. Для цього потрібні системні інвестиції у перепрофілювання цукрових заводів та у відродження розвитку буряківництва. Водночас має бути сформована виважена політика держави з підтримки розвитку як біоетанолового виробництва, так і буряківництва та опрацьовані необхідні мотиваційні заходи щодо організації інтегрованих формувань, функціонування яких базуватиметься на спільному економічному інтересі й відповідальності за результативність розвитку бурякоцукрового виробництва загалом.

Спрямування вільних потужностей спиртових заводів на виробництво біоетанолу-сирцю з подальшою переробкою в біоетанол на великих заводах із зерновою сировиною дасть змогу значною мірою вирішити їх сировинну та екологічну проблему, зберегти робочі місця, зняти соціальну напругу в місцях розташування цих заводів, забезпечити надходження податків до місцевих бюджетів та раціонально використати післяспиртову барду на відгодівлю худоби.

Оптимальним обсягом виробництва цукрових буряків для задоволення потреб в біоетанолі вважаємо той, який дасть змогу повністю забезпечити передусім потреби країни в цукрі, тобто цілком вирішити продовольче питання. Потребу України в цукрі доречно оцінювати граничними розмірами квоти «А», яка згідно із чинною постановою Кабінету Міністрів України на 2015/2016 маркетинговий рік становить 1720 тис. тонн.

При виході цукру 14 % до маси перероблених цукрових буряків та втратах буряків під час заготівлі та зберіганні 2,5 % обсяг коренеплодів для

виробництва цукру в зазначеному обсязі має становити 12285 тис. тонн, або 12595 тис. тонн у заліковій вазі. При переробці цієї кількості цукрових буряків можна буде отримати 577 тис. тонн меляси, з якої виробити 173 млн. л біоетанолу, що при нинішній ціні на нього (18 грн/л) становитиме близько 3,1 млрд. грн. Також нами розраховано, що при виробництві цукрових буряків на рівні 2014 року, надлишок бурякоцукрової сировини (після наповнення квоти «А») у розмірі 2525 тис. тонн можна спрямувати на виробництво біоетанолу безпосередньо із цукрових буряків (без повної переробки його в цукор). Це дасть змогу додатково отримати до 252,5 млн. л біоетанолу (при виході 100 л з 1 тонни бурякосировини) вартістю до 4,5 млрд. грн. За умови досягнення урожайності цукрових буряків 600 ц/га та посівної площі цієї культури на рівні 2014 р. із надлишкової цукрової сировини й меляси можна отримати 840 млн. л біоетанолу вартістю 15,2 млрд. грн.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі знайшло вирішення важливе наукове завдання щодо розробки й обґрунтування теоретичних і прикладних засад формування стратегії розвитку та підвищення ефективності бурякоцукрового виробництва. Результати дослідження дали змогу дійти таких основних висновків:

1. Встановлено, що головними проблемами розвитку бурякоцукрового виробництва в Україні є відсутність чіткого регулювання ринку, висока собівартість цукру, погіршення матеріально-технічного забезпечення бурякосіючих господарств і цукрових заводів. В умовах ринкової економіки розвиток бурякоцукрового виробництва повинен відбуватися на основі раціонального поєднання ринкового саморегулювання і державних регуляторів, що діють на основі об'єктивних економічних законів. Основними завданнями державного регулювання бурякоцукрового виробництва є: забезпечення сталого розвитку бурякосіючих підприємств і цукрових заводів; забезпечення продовольчої та енергетичної безпеки держави; збереження балансу й паритету бурякоцукрового виробництва відносно інших галузей сільського господарства; надання державної підтримки товаровиробникам на зовнішньому та внутрішньому ринку; підвищення рівня зайнятості на селі.

2. Інтеграція зусиль на всіх управлінських рівнях і формування відповідно до цього державної стратегії розвитку та підвищення ефективності бурякоцукрового виробництва повинно забезпечити його стабільне функціонування на основі єдності економічних, соціальних та екологічних інтересів суспільства для стабільного забезпечення населення країни якісною, безпечною, доступною цукровою сировиною і біопаливом. Метою такої стратегії має бути розширення можливостей залучення інвестицій для модернізації техніко-технологічної бази та збільшення обсягів виробництва на основі забезпечення технічних, санітарних і фітосанітарних норм екологічності виробничих процесів та продукції відповідно до міжнародних вимог, виробництва біоетанолу й інших альтернативних видів біопалива,

запровадження державної політики стимулювання експорту цукру, наукового супроводу галузі.

3. Стан розвитку бурякоцукрового виробництва в Україні свідчить, що протягом 2010-2014 рр. істотно зменшилися посівні площі під цукровими буряками, відбулося скорочення сировинних зон цукрових заводів, однак збільшилась їхня врожайність. Глибока системна криза через дефіцит обігових коштів, відсутність пільгового кредитування, високий рівень витрат під час виробництва цукрових буряків та цукру призводить до того, що собівартість продукції у галузі в окремі періоди була вищою за ціну її реалізації. Неефективне регулювання ринку цукру призводить до циклічності та нестабільності його власного виробництва, що впливає на дестабілізацію внутрішнього й втрату зовнішніх ринків. Не зважаючи на це, протягом останніх років сформувалася група вертикально інтегрованих холдингових компаній, які переробляють близько 70-80 % вирощених цукрових буряків та мають можливість інвестувати в реконструкцію і модернізацію цукрових заводів.

4. Визначено, що для стратегічного розвитку бурякоцукрового виробництва (повного забезпечення внутрішньої потреби в цукрі, розвитку експорту цукру і розвитку виробництва біопалива) важливою умовою є інтеграція структур з виробництва й переробки цукрового буряку із профільними науково-дослідними установами, насіннєвими й машинобудівними заводами, виробниками добрив і засобів захисту рослин за кластерним принципом та інвестиції у виробництво цукрових буряків. Інтеграторами таких кластерів у бурякозонах мають виступати різні організаційно-правові суб'єкти господарювання або профільні науково-дослідні установи, які визначатимуть довготривалу господарську та інноваційну стратегію всіх учасників формування. Політика держави має бути спрямована на розвиток та зміцнення фінансово потужних холдингів як центрів кластерних формувань і стимулювання інноваційного розвитку й підтримки бурякоцукрового виробництва. Обов'язковою умовою становлення кластерних формувань є стабільність державної політики, її стратегічна спрямованість на використання експортного потенціалу агропромислового виробництва, налагодження ефективного державно-приватного партнерства.

5. Механізм державного регулювання бурякоцукрового виробництва має передбачати створення ефективної системи захисних заходів на цукровому ринку, удосконалення механізму квотування виробництва цукру та біоетанолу, встановлення мінімальної ціни на цукровий буряк, цукор та біоетанол у межах квоти, яка б гарантувала прибутковість виробництва і його розширене відтворення. Розроблена модель механізму державного регулювання бурякоцукрового виробництва має бути спрямована на забезпечення необхідної кількості якісного і доступного для населення цукру, гарантування продовольчої й зміцнення енергетичної безпеки держави.

6. Налагодження функціонування біоетанолового виробництва на основі бурякоцукрової сировини дасть змогу вирішити низку завдань стратегічного спрямування: організувати виробництво альтернативного екологічно безпечного джерела енергії для громадських і особистих потреб, що зменшить

шкідливі викиди в атмосферу та збереже від забруднення навколишнє середовище. Розвиток промислових потужностей з переробки енергетичних видів сільськогосподарської продукції сприятиме створенню нових робочих місць, зниженню соціальної напруги на селі, активізації розвитку агропродовольчого ринку, забезпеченню утилізації надлишків сільськогосподарської продукції та супутніх (побічних) продуктів її промислової переробки, упередженню ризиків перевиробництва продукції.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Прийдак Т. Б. Стан буряківництва в Україні, напрями відродження та перспективи функціонування / Т. Б. Прийдак, О. В. Сіренко // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка: Економічні науки. – Харків: ХНТУСГ, 2009. – Вип. 83. – С. 221–230. *(Особистий внесок – проведено обґрунтування напрямів відродження та перспектив функціонування буряківництва в Україні).*

2. Прийдак Т. Б. Формування національного ринку цукру: поняття та структура / П. М. Макаренко, О. В. Сіренко, Т. Б. Прийдак // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії: Економічні науки. – Полтава: ПДАА, 2010. – Вип. 1. – Т. 1. – С. 127–131. *(Особистий внесок – проаналізовано структуру національного ринку цукру).*

3. Прийдак Т. Б. Інвестування у розвиток цукробурякового виробництва / О. В. Сіренко, Т. Б. Прийдак // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка: Економічні науки. – Харків: ХНТУСГ, 2011. – Вип. 113. – С. 313–321. *(Особистий внесок – розроблено напрями залучення інвестиційних ресурсів у розвиток цукробурякового виробництва).*

4. Прийдак Т. Б. Проблеми відродження та розвитку цукробурякового виробництва / Т. Б. Прийдак // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Вип. 2. – Полтава: ПДАА. – 2011. – С. 231–236.

5. Прийдак Т. Б. Перспективи розвитку бурякоцукрової галузі як сировинної бази для виробництва біоетанолу / Т. Б. Прийдак // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Вип. 3(2). – Полтава: ПДАА. – 2011. – С. 342–345.

6. Прийдак Т. Б. Формування стратегії розвитку виробництва цукрових буряків на підприємстві / Т. Б. Прийдак // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Спецвипуск. – Полтава: ПДАА. – 2012. – С. 112–120.

7. Прийдак Т. Б. Перспективи виробництва біоетанолу із цукрового буряка / Т. Б. Прийдак // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Вип. 1(4). – Т. 3. – Полтава: ПДАА. – 2012. – С. 307–311.

8. Прийдак Т. Б. Формування стратегія розвитку бурякоцукрового виробництва в Україні / Т. Б. Прийдак // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Спецвипуск. Частина 2. – Полтава: ПДАА. – 2015. – С. 111–117.

У виданнях іноземних держав:

9. Прийдак Т. Б. Перспективи розвитку альтернативних видів топлива на сельськогосподарських підприємствах України / Т. Б. Прийдак // Молодой ученый: ежемес. науч. журн. – Казань. – 2015. – № 15/95. – С. 407–411.

В інших виданнях:

10. Прийдак Т. Б. Алгоритм оцінки ефективності виробництва цукрових буряків в господарствах України / Т. Б. Прийдак // Економіка і підприємництво: теоретико-методологічні аспекти обліку, фінансів та аудиту: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 25–26 вересня 2008 р. – Полтава: РВВ ПДАА, 2008. – С. 61–63.

11. Прийдак Т. Б. Проблеми вирощування цукрових буряків в Україні та шляхи їх розв'язання / Т. Б. Прийдак // Вирішення економічних проблем в наукових здобутках молодих вчених: матеріали міжвузівської науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів і студентів, 15 квітня 2009 р. – Полтава: РВВ ПДАА, 2009. – С. 173–175.

12. Прийдак Т. Б. Цукробурякове виробництво України / Т. Б. Прийдак // Основи проблеми на сьвременнонната наука – 2010: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, 17–25 квітня 2010 р. – Т. 10. – София. «Бял ГРАД-БД» ООД. – С. 46–47.

13. Прийдак Т. Б. Функції та механізм формування ринку цукру / Т. Б. Прийдак // Економіка і підприємництво: організаційно-методологічні аспекти обліку, фінансів, аудиту та аналізу: зб. наук. пр. – Вип. 8. – Т. 2. – Полтава: РВВ ПДАА, 2010. – С. 3–6.

14. Прийдак Т. Б. Теоретичні основи формування і функціонування ринку цукру в Україні / Т. Б. Прийдак // Підсумки науково-дослідної роботи за 2010 рік: матеріали науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу ПДАА, 26–27 квітня 2011 р. – Полтава: ПДАА, 2011. – С. 30–32.

15. Прийдак Т. Б. Проблеми інвестування цукробурякового виробництва / Т. Б. Прийдак // Соціально-економічний розвиток України і регіонів: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 20–21 жовтня 2011 р. – Запоріжжя: КПУ, 2011. – С. 232–234.

16. Прийдак Т. Б. Розвиток і підвищення ефективності виробництва цукрових буряків / Т. Б. Прийдак // Strategiczne pytania swiatowej nauki – 2011: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, 7–15 лютого 2011 р. – Vol. 5. Ekonomiczne nauke. – Przemysl: Nauka i studia. – P. 17–20.

17. Прийдак Т. Б. Розвиток бурякоцукрового виробництва як сировинної бази ринків цукру та біоетанолу / Т. Б. Прийдак // Підсумки науково-дослідної роботи за 2011 рік: матеріали науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу ПДАА, 15–16 травня 2012 р. – Полтава: ПДАА, 2012. – С. 28–30.

18. Прийдак Т. Б. Перспективи виробництва біопалива з цукрових буряків / Т. Б. Прийдак // Актуальні проблеми економіки: теоретичні та практичні аспекти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 27–28 січня 2011 р. Ч. 2. – Дніпропетровськ: НО «Перспектива» – С. 54–56.

19. Прийдак Т. Б. Перспективи розвитку біоетанолової галузі на базі продукції цукровобурякового виробництва / Т. Б. Прийдак // Фінансово-економічні проблеми сучасного світу: шляхи і перспективи їх вирішення на мікро-, макро-, та мегарівнях: матеріали І-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів, і молодих вчених, 24 лютого 2012 р. – Кременчук: Кременчуцький інститут Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. – 2012 р. – С. 262–263.

20. Прийдак Т. Б. Цукробурякове виробництво Полтавщини: проблеми відродження, перспективи розвитку / Т. Б. Прийдак // Формування системи і механізмів обліково-аудиторського та аналітичного забезпечення конкурентоспроможного розвитку підприємств реального сектору економіки України: матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 11–12 грудня 2012 р. – Кам'янець-Подільський: ПДАТУ, 2012. – С. 186–189.

21. Прийдак Т. Б. Цукрові буряки: цукор і біоетанол / Т. Б. Прийдак // Формування соціально-економічного розвитку регіонів України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 8–9 лютого 2013 р. – Одеса: ЦЕДР, 2013. – С. 83–84.

22. Прийдак Т. Б. Сутності і особливості становлення і функціонування ринку цукросировини і товарного цукру в Україні / Т. Б. Прийдак // Підсумки науково-дослідної роботи за 2012 рік: матеріали науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу ПДАА, 29–30 травня 2013 р. – Полтава: ПДАА, 2013. – С. 30–32.

АНОТАЦІЯ

Прийдак Т. Б. Стратегія розвитку та підвищення ефективності бурякоцукрового виробництва. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, 2016.

Дисертаційна робота присвячена розробці й обґрунтуванню теоретичних і прикладних засад формування стратегії розвитку та підвищення ефективності бурякоцукрового виробництва.

У роботі визначено сутнісну характеристику розвитку бурякоцукрового виробництва та його державного регулювання, обґрунтовано необхідність і концептуальні підходи до формування стратегії розвитку бурякоцукрового виробництва в сучасних ринкових умовах, систематизовано методичні засади оцінки ефективності у бурякоцукровому виробництві.

Визначено місце й роль бурякоцукрового виробництва в економіці держави, здійснений стратегічний аналіз розвитку та проведена оцінка його ефективності в Україні.

Розроблено організаційно-економічні заходи формування стратегії розвитку та підвищення ефективності бурякоцукрового виробництва, запропоновано шляхи удосконалення державного регулювання розвитку і підтримки бурякоцукрового виробництва, обґрунтовано перспективи розвитку

виробництва цукрових буряків як сировинної бази для отримання цукру та біоетанолу.

Ключові слова: стратегія, розвиток, ефективність, бурякоцукрове виробництво, ринок, цукор, біоетанол, державне регулювання, кластеризація.

АННОТАЦИЯ

Прийдак Т. Б. Стратегия развития и повышения эффективности свеклосахарного производства. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Полтавская государственная аграрная академия, г. Полтава, 2016.

Диссертация посвящена разработке и обоснованию теоретических и прикладных основ формирования стратегии развития и повышения эффективности свеклосахарного производства.

В работе даётся сущностная характеристика развития свеклосахарного производства и его государственного регулирования, обоснована необходимость и концептуальные подходы к формированию стратегии развития свеклосахарного производства в современных рыночных условиях, систематизированы методические основы оценки эффективности свеклосахарного производства.

В частности в диссертационные работе разработана концепция формирования государственной стратегии развития свеклосахарного производства, которая должна быть направлена на создание совокупности норм, ориентиров, направлений, сфер, способов и правил деятельности, которые обеспечат рост производства и высокую конкурентоспособность продукции и субъектов хозяйствования на внутреннем и внешнем рынке.

Получили дальнейшее развитие теоретические положения в направлении обеспечения условий развития, государственного регулирования и поддержки свеклосахарного производства для рынков сахара и биоэтанола, что позволит обеспечить более динамичное его функционирование, преодолеть цикличность и нестабильность производства сахарной свеклы и сахара.

Установлено, что главными проблемами развития свеклосахарного производства в Украине является отсутствие чёткого регулирования рынка, высокая себестоимость сахара, ухудшение материально-технического обеспечения свеклосеющих хозяйств и сахарных заводов. В условиях рыночной экономики развитие свеклосахарного производства должно происходить на основе рационального сочетания рыночного саморегулирования и государственных регуляторов, действующих на основе объективных экономических законов. Основными задачами государственного регулирования свеклосахарного производства являются: обеспечение устойчивого развития свеклосеющих предприятий и сахарных заводов; обеспечение продовольственной и энергетической безопасности государства; сохранение баланса и паритета свеклосахарного производства по отношению к другим отраслям сельского хозяйства; предоставление государственной поддержки

товаропроизводителям на внешнем и внутреннем рынке; повышение уровня занятости на селе.

В аналитической части работы определены место и роль свеклосахарного производства в экономике государства, осуществлен стратегический анализ развития и проведена оценка его эффективности в Украине.

Получили дальнейшее развитие возможности применения SWOT-анализа для оценки состояния и формирования стратегии развития свеклосахарного производства, которые в отличие от общепринятых предусматривают разработку мероприятий по учету сильных сторон и возможностей, отработки путей преодоления угроз и слабых сторон не только на уровне субъектов хозяйствования, но и на межотраслевом уровне.

Разработаны организационно-экономические меры формирования стратегии развития и повышения эффективности свеклосахарного производства, предложены пути совершенствования государственного регулирования развития и поддержки свеклосахарного производства, обоснованы перспективы развития производства сахарной свеклы как сырьевой базы для получения сахара и биоэтанола.

Определены направления кластеризации территориально-отраслевого производства свеклосырья, сахара и биоэтанола, предусматривающие сочетание интересов всех заинтересованных сторон (сельскохозяйственных предприятий различных организационно-правовых форм, сахарных заводов, агропромышленных холдингов, профильных научно-исследовательских учреждений, рыночной инфраструктуры) с целью достижения эффективных и взаимовыгодных экономических отношений на межотраслевом уровне.

Получили дальнейшее развитие предложения по формированию и развитию биоэтанолового производства с сахарного сырья как альтернативного экологически безопасного источника энергии для общественных и личных потребностей, что позволит уменьшить зависимость страны от импорта энергоносителей, решить важные социально-экономические проблемы населения свеклосеющих зон, обеспечить дополнительные поступления в бюджет.

Развитие промышленных мощностей по переработке энергетических видов сельскохозяйственной продукции будет способствовать созданию новых рабочих мест, снижению социальной напряженности на селе, активизации развития агропродовольственного рынка, обеспечению утилизации излишков сельскохозяйственной продукции и сопутствующих (побочных) продуктов ее промышленной переработки, предупреждению рисков перепроизводства продукции.

Практическое значение диссертационного исследования заключается в том, что его научно-теоретические результаты, практические предложения, выводы и обобщения формируют научную основу для решения проблемы дальнейшего развития и повышения эффективности свеклосахарного производства.

Ключевые слова: стратегия, развитие, эффективность, свеклосахарное производство, рынок, сахар, биоэтанол, государственное регулирование, кластеризация.

ANNOTATION

Priydak T. B. Strategy development and efficiency of sugar beet production. – Manuscript.

The thesis for the degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.03 – economics and management of the national economy. – Poltava State Agrarian Academy, Poltava, 2016.

The thesis is dedicated to the development and justification of theoretical and applied principles of strategy development and efficiency of sugar beet production.

In the work are identified the essential characteristics of sugar beet production and its state regulation, the necessity and conceptual approaches to strategy of the development sugar beet production in the current market conditions, are systematized methodical bases assess the effectiveness of the sugar beet production.

In the thesis are identified the place and role of the sugar beet production in the economy, is made a strategic analysis of the development and an assessment of its effectiveness in Ukraine.

Organizational-economic measures development strategy and efficiency of sugar beet production and the ways of improving the state regulation and support of beet sugar production are studied in detail in the work. In the work is considered reasonable prospects of development of sugar beet as raw material base for sugar and ethanol.

Key words: strategy, development, efficiency, beet sugar production, markets, sugar, ethanol, government regulation, cluster.

Підписано до друку 25.08.16 р. **Замовлення № 54**. Папір офсетний.
Друк різнографія. Формат 60х90/16. Ум. друк. арк. 0,9.
Гарнітура Times New Roman Cyr. Тираж 100.

Редакційно-видавничий відділ Полтавської державної аграрної академії.
Адреса: 36003, м. Полтава, вул. Г. Сковорди, 1/3.

